

Írta: Lovas Zsuzsa

CSALÁDI MEDIÁCIÓ

Felnőttekkel dolgozó klinikai pszichológus vagyok, akinek nagyon fontos a pszichoterápiás munka. Ha a szakmai identitásom ennyire egyértelmű, akkor hogyan kerülök mégis a gyerekvédelem területére? A válasz nem titok. Sokszor találkoztam felnőttekkel, akik gyermekkorukban olyan súlyos lelki sérülést szenvedtek el, amelyeken a pszichológiai módszerek már nem tudtak segíteni. Tehetetlenül álltam szenvedésüket, kapcsolati képtelenségüket vagy éppen alkohol- vagy drogfüggőségüket látva. A lelkiileg sérült emberek között eltöltött sok-sok év után megfogalmazódott bennem az elhatározás, hogy olyan módszert vagy módszereket kell keresni, amelyek a megelőzést segítik elő. Azzal is tisztában voltam, hogy valószínűleg ez a módszer nem kizárólag pszichológiai eljárás lesz, hanem szükségszerűen különböző területről átvett technikák ötvözete. A döntés tehát megszületett: ki kell vinni a pszichológiai tudást és tapasztalatokat a rendelő falain túlra, és megpróbálni hasznosítani belőle azt, ami hasznosítható. Minden alapfokú pszichológiai tankönyvben olvasható, hogy a gyermekkor mennyire meghatározó a személyiség kialakulása, a felnőttkori tünetek és zavarok szempontjából. Az is közhelyszámba megy, hogy a szülők vitája és veszekedése, olykor verekedése, a feszültségek állandósulása milyen súlyosan károsítja a gyermek fejlődését. A pszichológusok hajlamosak minden jelenséget kizárólag pszichológiai szempontból vizsgálni és megmagyarázni, hajlamosak figyelmen kívül hagyni a külső környezetet, a direkt segítségnyújtás lehetőségét és szükségességét. Ezzel a megközelítéssel elégedetlen voltam. Úgy éreztem, új eszközökre, új technikákra van szükség. A konfliktusokat elsősorban mint megoldandó feladatokat kell felfogni, a konkrét élethelyzeti nehézségekben kell támogatást adni. Ez nem azt jelenti, hogy elveszük az emberektől, a szülőktől, a házastársaktól a döntés jogát és felelősségét, hanem azt, hogy olyan helyzetet és feltételeket teremtünk számukra, amelyekben képesek lesznek saját ügyeik megnyugtató megoldására. És mint a mesében, ekkor találkoztam a mediációval. Vannak ilyen nagy találkozások az életben, amikor ráérzünk, hogy igen, ezt kerestem régóta. A családi mediáció számomra azt jelenti, hogy hasznosíthatom az emberről, a gyerekekről szerzett tudásom és tapasztalataim a mindennapi életben felmerülő konfliktusok megoldásában és az elmérgesedő konfliktusok megelőzésében.

Immár megvolt a módszer, megvolt a hozzá szükséges tudás, de szükség volt arra a területre, ahol a módszer széles körben alkalmazható. És ekkor jött a gyerekvédelem Herczog Mária személyében. Ő már régóta ismerte a mediációt, és tisztában volt a gyerekvédelem területén való alkalmazhatóságával. Találkoztunk, és innentől kezdve együtt haladtunk tovább. Megpróbáltuk a módszert a gyerekvédelem területén minél szélesebb körben megismertetni és elfogadtatni. A szakterületen dolgozók számára a mediáció nem új, hisz nincs új a nap alatt, alkotóelemei jól ismertek. Az újdonság a folyamat egészében és az egyes szakaszokhoz rendelt technikákban van. A gyermekvédelmi mediáció a válások, a gyermekelhelyezés, a családi konfliktusok, a család és intézmény vitája esetén tűnik a legmegfelelőbb módszernek a felmerülő konfliktusok kezelésére. Ezekben az ügyekben ugyanis a jogi út, a bírósági ítélet nagyon kevésbé oldja meg a vitás kérdéseket. Nem csak az okoz gondot, hogy nem lehet a vitát lezárni vagy megnyugtatóan rendezni, hanem az is, hogy a konfliktus szereplői – főleg a gyerekek – jóvátehetetlen sérüléseket szenvednek el a sokszor évekig húzódó fájdalmas küzdelemben. A gyerekek életében az időnek talán még a felnőttekénél is nagyobb jelentősége van, az ellopott gyermekkor nem pótolható, az elszenvedett érzelmi sérülések nagyon nehezen gyógyulnak. Ráadásul ezekben a vitákban sokszor igen nehezen eldönthető kérdésekről van szó, olyan érzelmekkel telített, nehezen racionalizálható problémákról, amelyekben mindenkinek egy kicsit igaza is van, meg nem is. A konfliktus megoldását nagymértékben hátráltatja,

hogy az érdekek rendkívül nehezen körülhatárolhatóak. A családi mediációs ügyekben azt tapasztaljuk, hogy a felek a gyerek érdekei mögé bújtatják saját érdekeiket, és ezért az apa vagy anya valódi érdeke nehezen kibogozható. Az ilyen típusú elhúzódozó vitáknak nincs igazi nyertese, csak sok vesztese, és mindenkinek sérül az érdeke, ha nem sikerül korrekt megállapodást találni, ha nincs mód az indulatok és sérelmek feloldására.

Telkes József és Bognár Gábor: A válás lélektana című könyvükben a családi mediáció amerikai fogadtatásáról a következőket írják: „Minden szakmaközi módszernek a bekebelezés és a kiátkozás között kell lavíroznia, míg el nem éri a nagykorúságot. A válási közvetítést a jogi szakmák részéről inkább kiátkozás, a mentálhigiénés szakmák részéről inkább a bekebelezés fenyegette.” (222. old.)

Az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában a családi mediációs technikák több fajtáját használják. A válási mediáció esetén a leggyakoribb a jogász-pszichológus pár által végzett közvetítés. De a mediációs központokban ezt a szolgáltatást kiegészítik nevelési tanácsadással, párterápiával és a családokkal végzett szociális munkával.

A válási vagy családi mediáció Magyarországon a nyolcvanas évek közepén elképzelhetetlen és megvalósíthatatlan ötletnek tűnt, amivel több elméleti szakember felvetése ellenére nem foglalkozott senki. A válások száma nőtt, a gyermek-elhelyezési, láthatási ügyek pedig a gyerekek és családok életének megkeserítésén kívül a gyámhatóságok, bíróságok leterheltségét is jelentősen növelték. A bíróságokon és hivatalokban többnyire rosszak a munkafeltételek, az ügyek és a döntések rendkívüli módon elhúzódnak. A segítő szakmákban dolgozó szociális munkások, pszichológusok, tanárok, bírók, gyámügyi dolgozók gyakran sikertelennek érzik erőfeszítéseiket, eszköztelennek és erőtlennek látják magukat, különösen azokban a nem ritka esetekben, amikor nyilvánvaló, hogy a felek „elbeszélnek egymás mellett”, nem tudnak, vagy nem akarnak a valódi kérdésekről beszélni. Sok esetben előfordul, hogy a bíróság, a gyámhatóság, a gyámhivatal döntéseit a felek nem tartják be, és a segítő szakemberek nem tudják az ítéletet végrehajtatni. A sikertelenség, a helyzet tarthatatlansága és az okozott ártalom is egyre szembetűnőbb volt.

Mára érzésünk szerint sokkal érettebbek a feltételek arra, hogy elinduljon egy olyan folyamat, amiben a feloldhatatlannak látszó konfliktusokkal küzdő családok, intézmények és szakemberek igénybe veszik a közvetítést, a mediációt, és legalább kísérletet tesznek a konfliktusok tárgyalásos, megegyezéses rendezésére.

A VÁLÁSI MEDIÁCIÓ

Felgyorsult körülöttünk a világ, és ebben a rohanásban egyre kevesebb időnk marad egymásra. A családokat nyomasztja a megélhetés gondja, férjek és feleségek szaladgálnak pénz és munka után. A munkanélküliség, az elszegényedés rendkívüli mértékben megnöveli a konfliktusok számát, és elmélyíti a meglévőket. A fő problémát mégis az okozza, hogy a családok nem tudnak megbirkózni konfliktusaikkal, nem ismerik a kulturált és hatékony megoldási lehetőségeket. Nem tudnak békében élni egymással, és nem tudnak békében elválni. Ha problémájuk van, sokszor tudomást sem vesznek róla, megpróbálják besöpörni őket a szőnyeg alá. Ha ez nem sikerül, akkor a körülményeket vagy a másikat hibáztatják, vele veszekszenek, őt teszik mindenért felelőssé. Sok kapcsolat nagyobb megrázkódtatás nélkül túljut ezen a nehéz időszakon, sokaknak sikerül időben leállniuk az egymásra mutogatással, ám még így is szép számmal maradnak, akiknek a megoldatlan problémákra rámeleg a kapcsolatuk, a házasságuk.

A válási mediáció a viták, az elrontott kapcsolatok rendezésének alternatív módja. A válási mediációban nem a házasság helyreállítására törekszünk – bár ez sem kizárt –, hanem az elválás érzelmi terhein próbálunk enyhíteni, felmutatva a realitást, „az élet megy tovább” elvét. A válási mediáció egyaránt foglalkozik a válás jogi, anyagi és érzelmi-kapcsolati következményeivel. Hiszen egyáltalán nem mindegy, hogy válás után mi lesz a gyerekek sorsa, hogyan történik a

vagyonomosztás. A házaspárnak el kell döntenie, hogy idegörlő, pénz- és időpocsékoló folyamatot választ, vagy közösen tesznek erőfeszítést, hogy túljussanak életük e nehéz szakaszán. Sokszor a harag, a bosszú vezérli a házastársakat, még saját érdekeik ellen is képesek cselekedni, csak a másikat fájjon, neki vagy neki is rossz legyen. Az érzelmek és indulatok elmérgesedése a helyzet elmérgesedéséhez vezet, és az ember észre sem veszi, hogy tönkreteszi önmagát és környezetét. A válási mediáció célja, hogy a házaspárok minél gyorsabban megállapodjanak, minél hamarabb túltegyék magukat a múlt fájdalmas eseményein, és energiáikat a jövőjük kialakítására koncentrálják.

Összegezzük hát, hogy mi az, ami a válási mediáció mellett szól:

1. nincs két tábor, egy tábor van, ahol a felek, a pszichológus és ügyvéd mediátorral közösen oldják meg a konfliktust
2. gyors, nem húzódik el évekig
3. az indulatok és az érzelmek kezelhetőek
4. a semleges, pártatlan fél segít a megoldások megtalálásában

Nem állítjuk, hogy a válási mediáció csodaszer, célunk csupán az, hogy bővítsük a választható megoldások körét, és a perben, haragban állók ízlésüknek és lehetőségüknek megfelelően választhassanak ezek közül.